

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4

A Study of Relationship of 5 Balas and 4 Iddhiipadas

ธัชดา แก้วภราดัย
Tisida Keawparadai

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Email: keawparadai19@gmail.com

Received March 28, 2020; Revised April 16, 2020; Accepted May 28, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4 มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาพละ 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท (2) เพื่อศึกษาอิทธิบาท 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4

ผลการวิจัยพบว่า พละ 5 หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง องค์ธรรมของพละมี 5 ประการ คือ 1) สัทธาพละ กำลังคือศรัทธา ศรัทธา ได้แก่ ความเชื่อมั่นในทางที่ถูกต้อง เป็นกำลังหนุนจิตที่เข้มแข็ง 2) วิริยพละ กำลังคือวิริยะ วิริยะ กล่าวคืออุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ 3) สติพละ กำลังคือสติ สติ ความระลึกได้ 4) สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต 5) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว รอบรู้ อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย องค์ธรรมของอิทธิบาท มี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ รักงาน พอใจกับงานที่ทำอยู่ อย่างมีใจรัก 2) วิริยะ ขยันหมั่นเพียรกับงาน พากเพียรทำ 3) จิตตะ เอาใจใส่รับผิดชอบงาน จดจำจ่อจิต 4) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญาใช้ปัญญาพิจารณาวินิจฉัย อิทธิบาท 4 เป็นองค์ธรรมที่เป็นบันไดก้าวสู่ความสำเร็จที่ดีเยี่ยมและเป็นหลักธรรมสำคัญยิ่ง ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์พร้อมความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับ อิทธิบาท 4 เมื่อนำไปปฏิบัติ โดยมีธรรม 2 หมวดนี้ใช้ร่วมกัน ย่อมเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านการปฏิบัติธรรม ด้านการศึกษา และการทำงาน เป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวกัน โดยใช้อิทธิบาท 4 เป็นแกนนำขับเคลื่อน และใช้พละ 5 เป็นพลังงานขับเคลื่อนจากภายใน ซึ่งเป็นกำลังเกื้อหนุนจิตใจ ให้เข้มแข็งเป็นหลักธรรมประคับประคอง คือ สัมพันธ์กันทั้ง 2 หลักธรรม โดยใช้เป็นเครื่องมือกันและกัน เกื้อกูลกัน สามารถสร้างความมั่นคงให้กับบุคคลในการปฏิบัติธรรม การศึกษา และการปฏิบัติงาน นำไปสู่ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดีและเจริญยิ่งขึ้นตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : พละ 5; อิทธิบาท 4; ความสัมพันธ์

Abstract

This thesis entitled "A Study of Relationship of 5 Balas and 4 Iddhipādas" has three objectives: 1) to study five Balas in Theravada Buddhism, 2) to study four *Iddhipādas* in Theravada Buddhism, and 3) to study the relationship of five Balas Bala and four *Iddhipādas* in Buddhism. This is a documentary research.

The result of this research is found that the five Balas are basically concerned with five virtues of 5 powers consisting of: 1) *Saddhābala* (the power of faith.)– the right beliefs that support the strong mind, 2) *Vīriyabala* (the power of perseverance.)– the resistible courage to break through the obstacles, 3) *Satibala* (the power of mindfulness.) – the consciousness, 4) *Samādhībala* (the power of concentration.)– the concentration of the mind, and 5) *Paññābala* (the power of wisdom.) – intelligence or wit. The four *Iddhipādas* refer to Dhamma of 4 paths of the aimed accomplishment consisting of: 1) *Chanda* -pleasure to work (being satisfied.) with the present working, 2) *Vīriya* - perseverance (persistence.) 3) *Citta* - care and responsibility for the working (concentration of mind.) and 4) *Vimamsā* - working (investigation with wisdom.) The four *Iddhipādas* mean Dhamma of the paths leading to the excellent success which are regarded as important principles for perfect human development tools.

The relationship of five Balas and four *Iddhipādas* is that the joint application of both principles will create the highest benefits in Dhamma, education and working practice towards the same goals by using the four *Iddhipādas* as core drive and the five Balas as internal energy to support strengthening one's mind. These principles are supportively related to each other and can make people's working stability in education, working and Dhamma practice for properly efficient accomplishment and more prosperity according to the Buddhist Dhamma.

Keywords: 5 Balas; 4 Iddhipādas; Relationship

บทนำ

ในสังคมไทยปัจจุบันมีความเป็นมาของประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา โดยเป็นสถาบันหลัก และเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลาอันช้านาน ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข รูปแบบการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในกรอบของศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้กำหนดรู้ทุกข์ โดยอาศัยปัญญา ความสำคัญของหลักจริยธรรมและคุณธรรม (วสิน อินทสระ, 2549) พละ 5 ธรรมอันเป็นกำลัง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พละ 5 ประกอบด้วยหลักธรรม 5 อย่าง ได้แก่ ศรัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ ในการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตนซึ่งประกอบไปด้วย 1) หลักศรัทธาพละ ความเชื่อเป็นกำลังควบคุมความสงสัย 2) หลักวิริยะ ความเพียรเป็นกำลังควบคุมความเกียจคร้าน 3) หลักสติ ความระลึกได้เป็นกำลังควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจไร้สติ 4) หลักสมาธิ ความตั้งใจมั่นเป็นกำลังในการควบคุมความฟุ้งซ่าน 5) หลักปัญญา ความรอบรู้เป็นกำลังควบคุมความเพิกเฉยไม่สนใจหลงมกมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2551)

อิทธิบาท 4 คือ ทางแห่งความสำเร็จจุดเริ่มที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จ ถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องอย่างที่ว่า มนุษย์ไม่แปลกแยก จากความเป็นจริงของธรรมชาติตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทุกอย่างก็สอดคล้องไปกันได้หมด ไม่มีอะไรเสียหาย

เมื่อวางรากฐานได้ดีแล้ว เราก็ใช้หลักการต่างๆในการทำงานบนพื้นฐานแห่งความถูกต้องนั้น เมื่อพื้นฐานถูกต้องแล้วเราก็เอาธรรมะอะไรมาใช้ในตอนนั้น ก็เดินหน้าไปด้วยดี ทางแห่งความสำเร็จมี 4 ประการ ประกอบไปด้วย 1) ฉันทะ ความใส่ใจ ความเอาใจใส่ในหน้าที่การงาน ความทุ่มเท ความขยันหมั่นเพียร 2) วิริยะ ความตั้งใจมั่น ความมุ่งมั่น 3) จิตตะ ความตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งที่คิด 4) วิมังสา ความรู้จักเหตุผล ใช้ปัญญา มีการวางแผน รู้จักผิดชอบชั่วดี อธิปไตย 4 มีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพูนความสำเร็จ พัฒนามนุษย์เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งตนเอง โยงไปเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทำงาน และถึงที่สุดเมื่อมนุษย์มีความพร้อมแล้วก็จะใช้อธิปไตย 4 ในการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตของตน (พระธรรมวิสุทธิกวี พิจิตร ฐิตวณฺโณ, 2549)

พละ 5 ในหนังสือ โพธิปักขิยธรรม ธรรมสูงสุดแห่งการรู้แจ้ง 37 ประการกล่าวว่า คำว่า พละ แปลว่า กำลัง (พุทธทาสภิกขุ, 2541) ซึ่งมีความหมายไปในทางรากฐานหรือพื้นฐาน คือ เป็นกำลังที่เป็นพื้นฐานเป็นรากฐานด้วย ธรรมะทั้ง 5 อย่างนี้ เป็นทั้งอินทรีย์ เป็นทั้งพละ ก็คล้ายกับว่ามันเป็นทั้งหัวและเป็นทั้งเท้า พละ 5 เป็นหลักธรรมหมวดหนึ่งในหลักธรรมที่เป็นเครื่องตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลาย เป็นปัจจัยแห่งการบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน เมื่อใดที่มีหลักธรรมที่มีกำลังภายในใจ เมื่อนั้นเราก็จะมีกำลังในการทำงานให้สำเร็จ พระพุทธเจ้าท่านตรัสคำสอนมากมาย จนผู้ขาดสติและพลังใจไม่สามารถ ปฏิบัติได้สำเร็จ หรือปฏิบัติไม่ไหว การที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุว่าไม่เข้าใจ ความสัมพันธ์ของธรรมะ และความเป็นอันเดียวกันหมดในความสัมพันธ์อันนั้น (พิฑูร มลิวลย์, 2528) หลักธรรมพละ 5 และหลักธรรมอธิปไตย 4 มีหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องกัน มีความสัมพันธ์ในแง่ธรรมสนับสนุนกันและกัน และมีความสัมพันธ์ในแง่ความหมายของหลักธรรม ที่ใกล้เคียงกัน แสดงออกถึงความหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ เพื่อค้นหาความสัมพันธ์เกื้อหนุน หรือสนับสนุนในหลักธรรมและความหมาย พละ 5 กับอธิปไตย 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับ อธิปไตย 4 ที่มีความสัมพันธ์ในแง่ธรรมสนับสนุนกันและกัน หรือมีความสัมพันธ์ในแง่ความหมายของหลักธรรมที่ใกล้เคียงกัน ไปในทางเดียวกันและความแตกต่างกัน และสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากความสัมพันธ์ทั้ง 2 หลักธรรมจึงเป็นที่มาและความสำคัญของการทำวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอธิปไตย 4

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา พละ 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาอธิปไตย 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอธิปไตย 4

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการเก็บข้อมูล 2 แบบ คือ การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำราทางพระพุทธศาสนา หนังสือพุทธธรรม อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เมื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารเสร็จแล้วจึงทำการวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) ตีความ (Interpretation) โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ สนับสนุนกันหรือไม่อย่างไร
4. นำผลการวิเคราะห์ไปตรวจสอบความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา

5. นำแนวคิดข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา มาสรุปผลการวิเคราะห์อย่างสมบูรณ์
6. สรุปนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

พละ 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พละ 5 เป็นธรรมที่มีความหมายโดยตรงมี 3 นัย คือ 1) พละ 5 หมายถึง กำลัง 2) พละ 5 หมายถึง พลัง 3) พละ 5 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นพลังพิเศษ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ใน สัมปยุตตธรรมทั้งหลายอย่างไม่หวั่นไหว เป็นเครื่องเกื้อกูลต่ออริยมรรค จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรม พละมี 5 คือ สัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สัทธาพละ หมายถึง ความเชื่อที่เป็นพลัง วิริยะพละ หมายถึง ความเพียรที่เป็นพลัง สติพละ หมายถึง ความระลึกได้ที่เป็นพลัง สมาธิพละ หมายถึง ความตั้งจิตมั่นที่เป็นพลัง ปัญญาพละ หมายถึง ความรู้ทั่วชัดที่เป็นพลัง เป็นธรรมที่เป็นพลังในการดำเนินชีวิตทั้งเบื้องต้นในการใช้ชีวิตและพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้นไปเมื่อนำมาใช้คู่กับหลักธรรมที่เกื้อหนุนกันกับหลักธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2551)

พละ ประกอบด้วยองค์ธรรม 5 ประการ สัทธาพละ เป็นความเชื่อที่เป็นพลัง ทำให้มีจิตใจที่เข้มแข็งอดทน ต่ออุปสรรค ทำให้ไม่หวั่นไหวเป็นเครื่องต่อต้านความไร้ศรัทธา เป็นความเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นต้นแบบของมนุษย์ที่ยืนยันถึงศักยภาพของมนุษย์ว่าสามารถหยั่งรู้สัจธรรมได้ วิริยะพละ มีความเพียรที่เป็นพลัง ทำให้ไม่หวั่นไหวเป็นเครื่องต่อต้านต่อความเกียจคร้าน เป็นผู้ละอกุศลธรรมเพื่อให้อกุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็งในการเจริญกุศลธรรม สติพละ มีความระลึกได้ที่เป็นพลัง ทำให้เกิดความไม่หวั่นไหวเป็นเครื่องต่อต้านความประมาท เป็นผู้มีสติครองตัว สามารถระลึกรู้ถึงกิจที่ทำคำที่พูดได้ แม้ระยะเวลาจะล่วงผ่านมานานแล้ว สมาธิพละ ความตั้งจิตมั่นที่เป็นพลัง ทำให้เกิดความไม่หวั่นไหวเป็นเครื่องต่อต้านความฟุ้งซ่าน เป็นผู้มีจิตสงบจากกามและอกุศลธรรมแล้วตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ปัญญาพละ ความรู้ทั่วชัดที่เป็นพลัง ทำให้เกิดความไม่หวั่นไหวเป็นเครื่องต่อต้านความไม่รู้และไม่หลง เป็นผู้มีปัญญาพิจารณาเห็นถึงความเกิดขึ้นและความเสื่อมสิ้นไปของสรรพสิ่งว่า มีความไม่เที่ยง ทยอยในสภาพเดิมไม่ได้ ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีอะไรให้ยึดมั่นถือมั่นได้เลย ปัญญา มีความหมายสามัญว่า ความรู้เข้าใจตามจริง รู้สิ่งที่ทำปฏิบัติ หยั่งรู้หรือรู้เท่าทันสภาวะ หน้าที่ของปัญญาคือการเห็นความจริง ปัญญาจะพัฒนามีกำลังเป็นปัญญาได้ต้องไม่หวั่นไหวในอวิชชา ปัญญาในขั้นที่ทำให้จิตตั้งมั่นสงบเป็นสมาธิ เมื่อปัญญาพัฒนาจนมีปัญญาพละ สามารถรู้ในกองแห่งสังขารที่มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เพราะทยอยในสภาพเดิมไม่ได้ ไม่ใช่สิ่งที่ควรยึดมั่นถือมั่น

สรุปได้ว่า พละ 5 คือ ธรรมอันเป็นกำลังในการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตน ซึ่ง ประกอบด้วย ศรัทธา พละ ความเชื่อ เป็นกำลังใหญ่โต วิริยะพละ ความเพียร เป็นกำลังอันหนึ่ง สติ พละ สมาธิพละ ปัญญาพละ ก็เป็นกำลังใจของแต่ละอย่าง ธรรมทั้ง 4 อย่างนี้ประกอบเข้าแล้วทำให้มี พลังแก่กล้า สามารถทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ต้องพึ่งพาสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ลบล้างบาปกรรมเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิต แต่พึ่งกำลังที่เกิดจากภายในจิตใจ

อิทธิบาท 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่ปรารถนาในกิจการงานที่ทำนั้นสำเร็จตามประสงค์ ทุกประการ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) 1) ฉันทะ หมายถึง ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งาน

นั้นบรรลุถึงจุดมุ่งหมาย 2) วิริยะ หมายถึง ความอดทนอดกลั้น ใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัว ต่ออุปสรรคและความยากลำบาก 3) จิตตะ หมายถึง ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน 4) วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2557) ฉันทะเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ก่อให้เกิดการกระทำ จึงแบ่งออกเป็นธรรมฉันทะ คือ ความใฝ่ดีมีอุดมคติ และกัตตุกัมมฉันทะ คือ ความใฝ่ทำกิจมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน วิริยะ ความขยันหมั่นเพียรและความเข้มแข็งกล้าหาญในการเผชิญต่อความยากลำบาก ฉันทะเป็นธรรมที่เกื้อหนุนให้เกิดความวิริยะ เมื่อบุคคลพอใจกิจการใด ก็จะรู้สึกขยันขันแข็งไม่ย่อท้อที่จะกระทำกิจการนั้นแม้จะมีอุปสรรคมากก็กระทำโดยไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย จนกว่ากิจการนั้นจะสำเร็จ จิตตะ ความคิดจดจ่อหรือฝักใฝ่อยู่ในงานที่ทำจนกว่างานนั้นจะสำเร็จ มีจิตผูกพัน ใจอยู่กับงานนั้น จะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ (พระธรรมวิสุทธิกวี พิชิต ฐิตวณฺโณ, 2549) ความฝักใฝ่ในงานเช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดขึ้นจิตจะแน่วแน่มั่นคงในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่า จิตสมาธิพร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุน วิมังสา ความไตร่ตรองหรือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผล มีการวางแผนก่อนลงมือกระทำกิจการนั้นๆ เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนที่มีวิมังสาเป็นพวกชอบคิดค้น ค้นหาเหตุผล ขอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไปเป็นเหตุให้จิตแน่วแน่มั่นคงไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกและมีกำลัง เรียกว่า วิมังสาสมาธิ คือ ความเพียรสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ

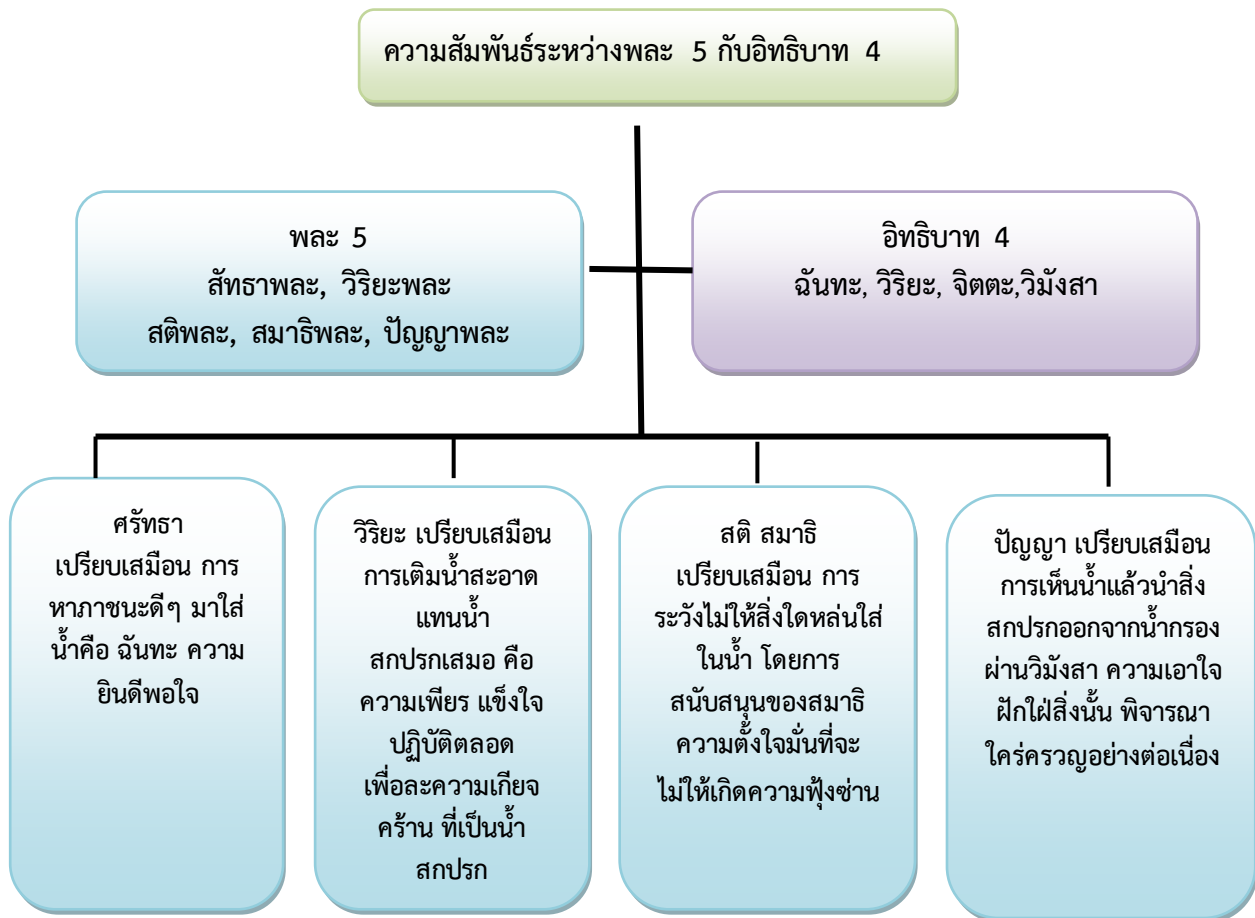
สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่ปรารถนาในกิจการงานที่ทำนั้นสำเร็จตามประสงค์ทุกประการ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งที่ทำ วิริยะ ความเพียรพยายาม จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ วิมังสาใช้ปัญญาไตร่ตรอง เป็นคุณธรรมที่สามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จได้ตามปรารถนาในการปฏิบัติธรรม การศึกษาและการทำงาน

ความสัมพันธ์ระหว่างผละ 5 กับอิทธิบาท 4

ความสัมพันธ์ระหว่างผละ 5 กับ อิทธิบาท 4 ความสัมพันธ์ในแง่ธรรมสนับสนุนกันและกันของผละ 5 และอิทธิบาท 4 เพราะเป็นหมวดธรรมที่จัดอยู่ในโพธิปักขิยธรรม ซึ่งเป็นการอธิบายให้ทราบกลุ่มธรรมะที่เป็นฝ่ายของการตรัสรู้เป็นเหตุทำให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งความจริงผละ 5 (ศรัทธา) คือ ศรัทธาเป็นพื้นฐานในกระบวนการพัฒนาสู่ปัญญา ศรัทธาในขั้นพื้นฐานมีความสำคัญมาก ศรัทธาเป็นอุปกรณ์ชักนำให้เดินหน้าต่อไปในการพัฒนาเป็นปัญญา อิทธิบาท 4 (วิริยะ) คือความพยายามที่สะท้อนออกมาทางกาย เพื่อการทำให้สำเร็จ ศรัทธามีความสำคัญตามหน้าที่คือ เมื่อเป็นอินทรีย์ก็สร้างความเป็นใหญ่ในกิจนั้นๆ และเมื่อเป็นพลังก็เป็นกำลังแห่งจิตใจในการทำนั้น ๆ เพื่อให้องค์ธรรมนั้นเกิดความสัมพันธ์กันหมวดธรรม และเกื้อกูล ส่งเสริมให้เกิดความเพียรที่ต้องการทำให้บรรลุถึงเป้าหมายในการปฏิบัติธรรม การศึกษา และการทำงาน มุ่งมั่นที่จะนำพาตนเองเข้าไปให้ถึงเป้าหมายในชีวิต และนำพาให้ตนพ้นทุกข์หลุดพ้นจากวัฏฏะได้ในที่สุด โดยอาศัยศรัทธาเป็นปัจจัยเกื้อกูลขั้นพื้นฐานในกระบวนการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมได้มนุษย์มีความสามารถและสติปัญญาที่ติดตัวมาแต่เกิดต่างกัน บุคคลธรรมดาจะเข้าถึงปัญญาได้อาจเป็นเรื่องยาก แต่เมื่อเขาได้ยินได้ฟังเรื่องราวต่างๆ จากบุคคลอื่นแล้ว จึงจะทำให้เขาเกิดความสนใจและเกิดศรัทธาในเรื่องนั้นๆ ศรัทธาเป็นพื้นฐานให้ได้ค้นหาข้อมูลต่อไป จนสามารถได้รู้เห็นตามความเป็นจริง จนเข้าถึงขั้นเป็นปัญญาแล้วสามารถพัฒนาต่อไปจนถึงเป้าหมายได้ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญต่อปัญญาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่ในบุคคลทั่วไปที่ยังไม่สามารถได้มาซึ่งปัญญา ในส่วนของศรัทธานั้นจะเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างให้เกิดปัญญา

และต้องเป็นศรัทธาที่เป็นแบบนាំสู่ปัญญา จึงจะเป็นศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ต่อไปให้ถึงเป้าหมายได้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้จากการศึกษาในการค้นหาเอกสารในชั้นปฐมนิเทศ ตำราและงานวิจัยตลอดจนถึงการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้วิจัยสำรวจพบว่า เป็นคำสั่งสอนที่สำคัญมาก มีความสัมพันธ์และสนับสนุนของธรรมะ และความเป็นอันเดียวกันหมดในความสัมพันธ์อันนั้น ดังนั้นจึงเป็นหลักธรรมที่สัมพันธ์กันทำให้ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติธรรม การศึกษา และการทำงาน โดยผู้วิจัยได้สรุปเพื่อให้เห็นภาพโดยรวมด้วยแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4

หลักคุณธรรมที่เป็นเครื่องดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ให้ถึงซึ่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง อันได้แก่ พละ 5 และอิทธิบาท 4 พละ 5 เป็นธรรมที่มีกำลัง ความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับ อิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์ในแง่ธรรมสนับสนุนกันและกัน คือ ศรัทธา กับ ฉันทะ, วิริยะ กับ วิริยะ, สติ กับ จิตตะ, สมาธิ กับ จิตตะ, ปัญญา กับ วิมังสา ความสัมพันธ์ในแง่ความหมายของหลักธรรมที่ใกล้เคียงกัน คือ ศรัทธา กับ ฉันทะ, วิริยะ กับ วิริยะ, สติ กับ จิตตะ, สมาธิ กับ จิตตะ, ปัญญา กับ วิมังสา หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน หลักธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะชื่อใดๆ ล้วนสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสิ้น เพราะแสดงถึงความสืบเนื่องมาจากหลักธรรมหรือสัจธรรมเดียวกัน และเป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวกัน แต่นำมาแสดงในชื่อต่างๆ กันโดยชี้ความจริงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งที่ละส่วนที่ละตอนกันบ้าง เป็นความจริงอันเดียวกันแต่ที่แสดงรูปแบบ

หลากหลายก็เพื่อวัตถุประสงค์หลากหลาย เมื่อนำไปปฏิบัติ โดยมีธรรม 2 หมวดนี้ใช้ร่วมกัน ย่อมเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านปฏิบัติธรรม การศึกษา และการทำงาน เป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวกัน โดยใช้อิทธิบาท 4 เป็นแกนนำขับเคลื่อน และใช้พละ 5 เป็นพลังงานขับเคลื่อนจากข้างใน ซึ่งเป็นกำลัง ทำจิตใจ ให้เข้มแข็ง เป็นหลักธรรม ประคับประคอง คือ สัมพันธกันทั้ง 2 หลักธรรม โดยใช้เป็นเครื่องมือกันและกัน เกื้อกูลกัน สามารถสร้างความมั่นคงให้กับบุคคล ในการปฏิบัติธรรม การศึกษาและการทำงาน นำไปสู่ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี และเจริญยิ่งขึ้นตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับ อิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์ในแง่ธรรม สนับสนุนกันและกัน คือ ศรัทธา กับ ฉันทะ, วิริยะ กับ วิริยะ, สติกับ จิตตะ, สมาธิกับ จิตตะ, ปัญญา กับ วิมังสา ความสัมพันธ์ในความหมายของหลักธรรมที่ใกล้เคียงกัน คือ ศรัทธา กับ ฉันทะ, วิริยะกับ วิริยะ, สติกับ จิตตะ, สมาธิกับ จิตตะ, ปัญญา กับ วิมังสา หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีลักษณะที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน หลักธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชื่อใด ๆ ล้วนสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสิ้น เพราะแสดงถึงความสืบเนื่องมาจากหลักธรรมหรือสังขธรรมเดียวกัน และเป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวกัน แต่นำมาแสดงในชื่อต่าง ๆ กันโดยชี้ความจริงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งที่ละส่วนที่ละตอนกันบ้าง เป็นความจริงอันเดียวกันแต่ที่แสดงรูปแบบหลากหลายก็เพื่อวัตถุประสงค์หลากหลาย เมื่อนำไปปฏิบัติ โดยมีธรรม 2 หมวดนี้ใช้ร่วมกัน ย่อมเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านการปฏิบัติธรรม การศึกษา และการทำงาน เป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวกัน โดยใช้อิทธิบาท 4 เป็นแกนนำขับเคลื่อน และใช้พละ 5 เป็นพลังงานขับเคลื่อนจากข้างใน ซึ่งเป็นกำลัง ทำจิตใจ ให้เข้มแข็ง เป็นหลักธรรมประคับประคอง คือ สัมพันธกันทั้ง 2 หลักธรรม โดยใช้เป็นเครื่องมือกันและกัน เกื้อกูลกัน สามารถสร้างความมั่นคงให้กับบุคคล ในการปฏิบัติธรรม การศึกษา และการประกอบหน้าที่การงาน นำไปสู่ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดีและเจริญยิ่งขึ้นตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์ระหว่างพละ 4 กับ อิทธิบาท 4 จะมุ่งเน้นไปในเรื่องของความคิด พละ 5 ที่เป็นกำลังในใจ ด้านนามธรรม และอิทธิบาท 4 ที่สร้างผลสำเร็จออกมาเป็นรูปธรรม เพราะฉะนั้นจึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติธรรม การศึกษาและการทำงาน จากการท้าววิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมพละ 5 และหลักธรรมอิทธิบาท 4 กล่าวได้โดยทั่วไปดังเช่น การกระทำการใดก็จะต้องมีธรรมอันเป็นกำลังหรือเป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง คือ พละ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอิทธิบาท คือ ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ ควรที่ทุกคนควรประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ประสบความสำเร็จและควรที่ต้องค้นคว้าศึกษาต่อไปเพื่อให้เกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 และ อิทธิบาท 4 รูปแบบปัจเจกสมุปปาต
2. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 และอิทธิบาท 4 และหลักธรรมอื่น ๆ ได้แก่ พรหมวิหารธรรม และ ขันธ์ 5

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2549). *การพัฒนาจิต*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: ผลิตธรรม.
- พิฑูร มลิวัลย์. (2528). *คู่มือการศึกษาโพธิปักขิยธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2541). *โพธิปักขิยธรรม ธรรมะสูงสุดแห่งการรู้แจ้ง 37 ประการ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วสิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา.